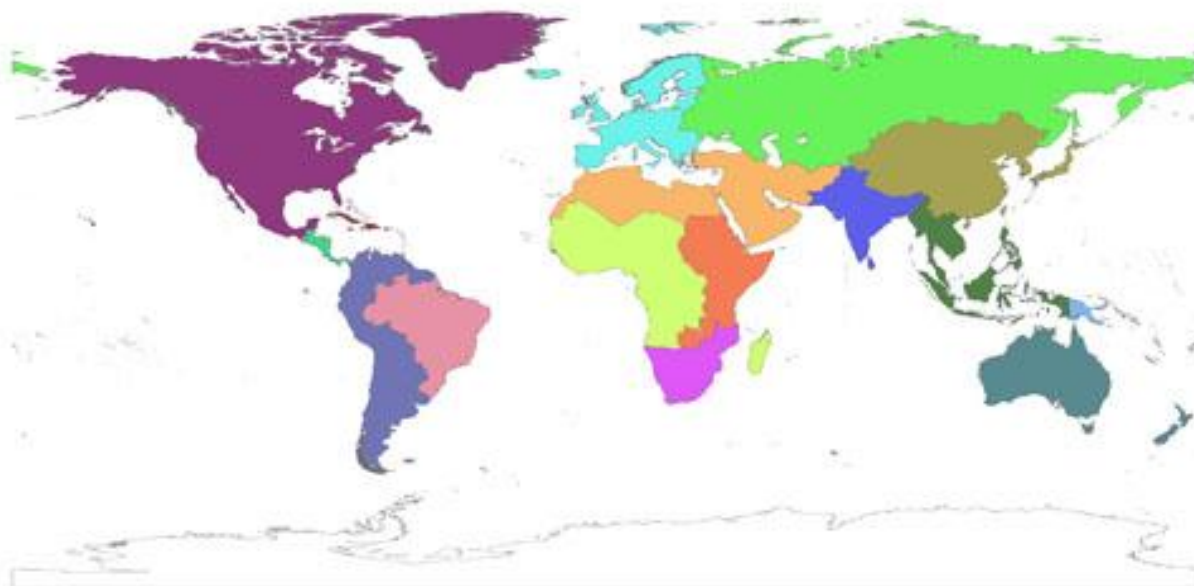

КАТЕГОРІЇ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ СВІТУ

30 тисяч об'єктів
площею 13 млн.км²

World's protected areas are “critical to stemming extinction crisis”

1200 членів у 140 країнах

The effects of climate change on protected areas and ideas on how to manage them most efficiently and effectively were brought up at the meeting.

2 November 2007
Inverness, Scotland

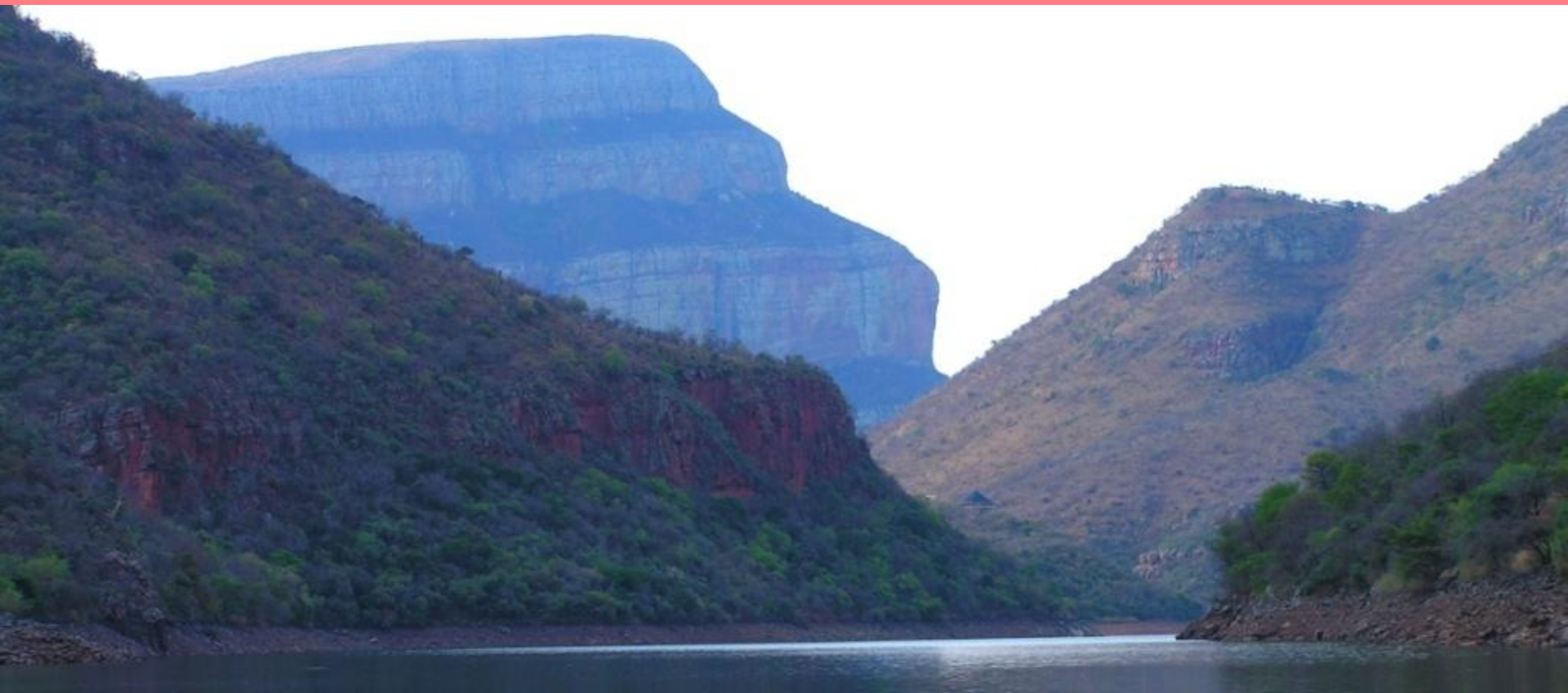
Завдання:

- допомагати державним та іншим ОТ інтегруватися у всі сектори;
- посилити можливості та ефективність менеджменту ОТ шляхом забезпечення методиками, засобами, інформацією, програмами;
- збільшити інвестиції в ОТ рекламуючи їх цінність серед громадськості та донорів;
- збільшити можливості WCPA реалізовувати її програми шляхом співпраці членів IUCN та партнерів.

Визначення

За IUCN, природно-заповідна територія (protected area) – “ділянка суші та/або моря, що спеціально визначена для збереження біорізноманіття, природних та пов'язаних з ними культурних ресурсів, природоохоронний режим в межах якої забезпечується законодавчими та іншими ефективними засобами”.

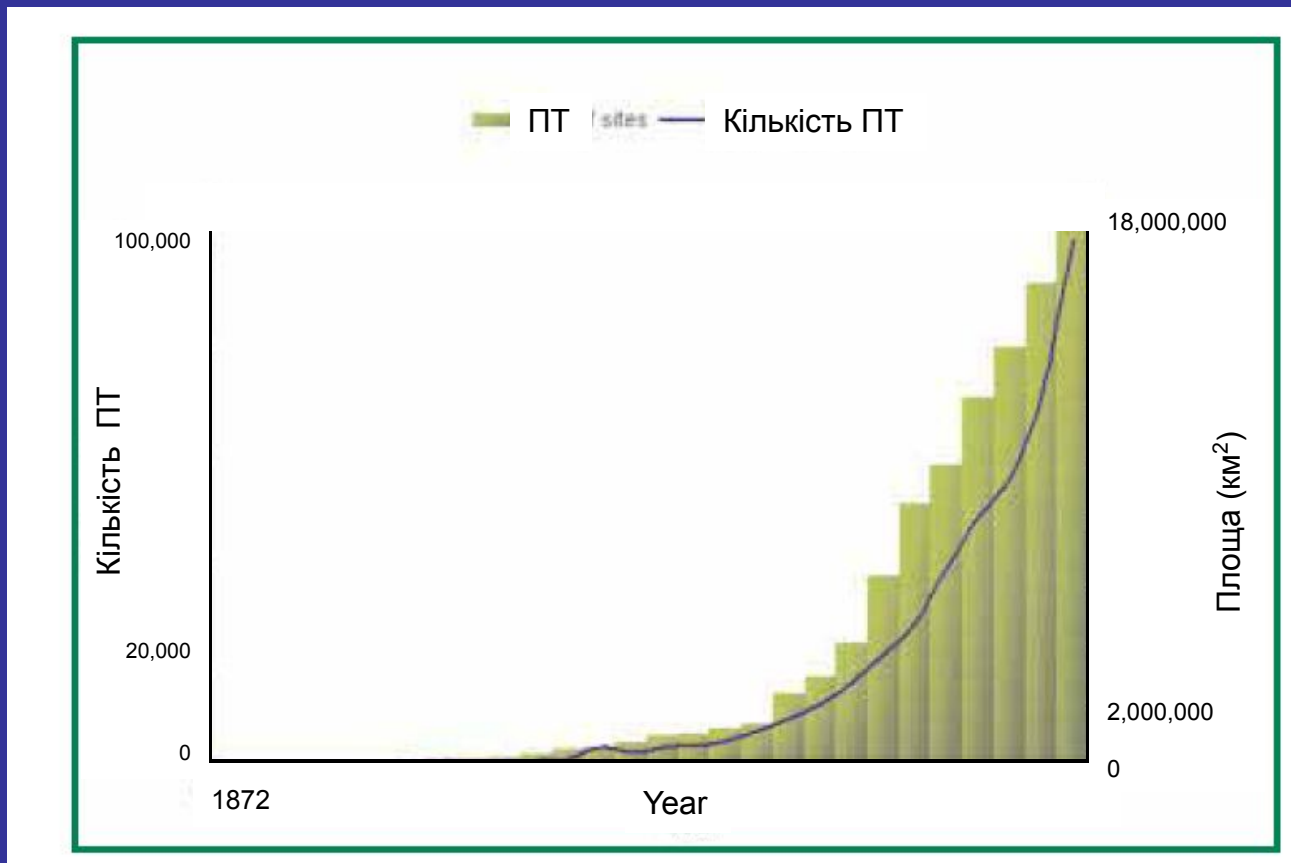
Рівні

- Міжнародний
- Регіональний
- Національний
- Штату
- Муніципальний

Мігруюча морська черепаха з Атлантичних островів, Бразилія (Об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО).
Джерело: TAMAR IBAMA Image Bank.

Кумулятивне зростання ПТ завдяки п'ятирічному приросту: 1872-2003

2003 Список ПТ (ООН)

Сучасна глобальна система ПТ

- Близько 105 тис. ПТ охороняють 20 млн. км² , що становить більше 12% усієї поверхні планети.
 - Велика частка системи ПТ розташована в Гренландії, де знаходиться найбільший у світі національний парк, територія якого майже вся покрита льодовиком.
- Більшість сучасних ПТ розташовані на суходолі, тоді як морські природоохоронні території займають близько 2 млн. км² , що становить лише близько 0,5% від площі світового океану.
- ПТ можуть бути розташовані на громадських та приватних землях. Менеджмент ПТ може здійснюватися державою, приватними структурами, громадськістю або шляхом спільних угод.

МЕТА

- Збереження і підтримка біорізноманіття природних і окультурених ландшафтів.

Функції природно-заповідних територій

Природно-заповідні території забезпечують охорону:

- **природних та окультурених екосистем, які визначаються високим рівнем біорізноманіття;**
- важливих окультурених ландшафтів;
- геоекосистем з традиційним сталим використанням ресурсів, що оточені інтенсивно деградуючими ландшафтами, або об'єктів традиційного споживання природних ресурсів місцевим населенням;
- природних та культурних екосистем, які використовуються з рекреаційною й освітньою метою.

Чому створюють ПТ?

Збереження біорізноманіття.

USFWS
Захід сонця на річці Аніак,
Аляска

Chuck Young/
USFWS
Річка Деска,
Аляска

- Стале використання.
- Екосистемні послуги.
- Культурна спадщина.
- Рекреація.
- Парки для миру.
- Інші приклади?

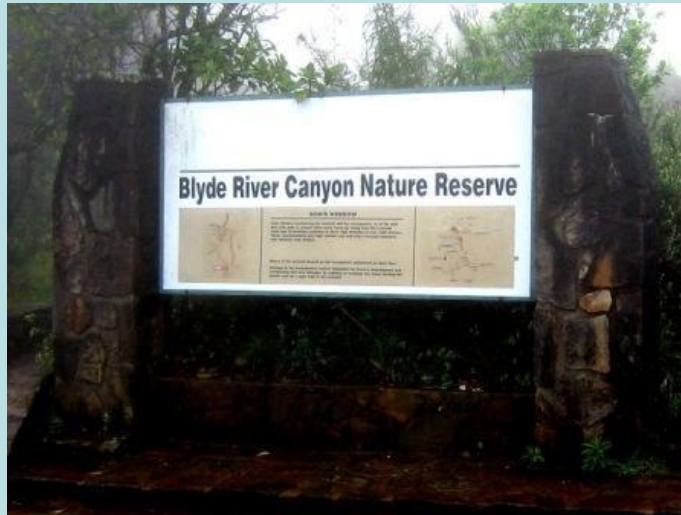
Основні напрямки менеджменту природно-заповідних територій

- забезпечення охорони природних і окультурених екосистем;
- збереження біологічного різноманіття рослинного і тваринного світу;
- проведення екологічної освіти, наукових досліджень і моніторингу;
- створення умов для екологічного туризму та рекреації;
- стале використання ресурсів;
- збереження та підтримка історико-культурної спадщини і традиційного господарювання

В національних законодавствах різних країн використовується близько **1400** термінів, що позначають типи природно-заповідних територій.

Природний заповідник = Государственный природный заповедник = Managed nature reserve (Багами) = Strict nature reserve (Бутан) = Nature reserve (Канада) = National nature reserve (Чехія) = Nature conservation area (Японія)

National Park (США) ≠ National Park (Великобританія)

Категорії охоронних територій за класифікацією IUCN

Ia	Strict Nature Reserve Природний резерват (заповідник) – допускається лише науково-дослідницька діяльність та охоронні заходи
Ib	Wilderness Area Територія для збереження дикої природи – охорона дикої природи без втручання у природні процеси
II	National Park Національний парк – охоронні природні території, призначені для охорони екосистем та рекреації
III	Natural Monument Пам'ятка природи – охоронні природні території, призначені для охорони спеціальних природних об'єктів
IV	Habitat/Species Management Area Видовий заказник – охоронні природні території, управління якими спрямоване головним чином на збереження окремих біологічних видів
V	Protected Landscape/Seascape Охоронний ландшафт (морська акваторія) – охоронні природні території, призначені для збереження природних ландшафтів (морських ділянок) та рекреації
VI	Managed Resoruces Protected Area Охоронна територія по управлінню ресурсами – охоронні території, націлені на стійке використання природних екосистем

Ia Strict Nature Reserve

Kevo Strict Nature Reserve

Province of Lapland, Northern Lapland Region
Area: 712 sq.km. Established in 1956 (extended 1982).

Ділянка суші та/або моря, яка містить визначні або репрезентативні екосистеми та/або види, які являють інтерес для наукових досліджень та/або моніторингу довкілля.

Ib Wilderness Area

Велика незмінена або слабо змінена ділянка суші або моря, де зберігся природний характер території без великих населених пунктів і постійного перебування людини.

II National Park

Природна територія, призначена для охорони екологічної цілісності однієї і більше екосистем, недопущення їх руйнування й експлуатації, що має стати основою для забезпечення духовних, наукових, освітніх, рекреаційних, туристичних потреб населення, сумісних з цілями охорони природи.

III Natural Monument

Перша пам'ятка природи Канзасу.

Не надається жодного сервісу, немає доріг в погану погоду.

Monument Rocks National Landmark

Територія, яка містить одну, або більше специфічних природних, або історико-культурних цінностей, які є визначальними або унікальними через їх рідкісність, типовість, естетичні якості або культурне значення.

IV Habitat/Species Management Area

Національний природний рефугіум “Озеро Тібедая” розміщений на півночі штату Монтана. Немає персоналу. Площа 14,4 км². Кілька невеликих озер – Важливе місце мешкання для мігруючих птахів.

Lake Thibadeau National Wildlife Refuge

Ділянка суші та/або моря, в межах якої здійснюються заходи, що гарантують збереження окремих типів природних середовищ, видів флори і фауни.

V Protected Landscape/Seascape

Batanes Protected Landscape
and Seascape (Philippines)
1993

Ділянка суші та/або моря, де в результаті тривалої взаємодії людини і природи виникла особлива територія зі значною естетичною, екологічною та культурною цінністю.

VI Managed Resources Protected Area

Створений у 1998р. Площа - 90,321 га.
Принцип «Стале використання ресурсів та сталий розвиток для користі місцевої громади». Дозволив впоратися з такими небезпечними явищами, як браконьєрство, деградація земель, незаконні рубки.

El Nido -Taytay Managed Resource Protected Area

Складається переважно з незмінених природних комплексів, управління якими спрямоване на забезпечення довготривалої охорони біорізноманіття й, водночас, спрямоване на стале забезпечення населення продуктами природи.

Завдання охоронних територій різних категорій

Завдання	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
Наукові дослідження	1	3	2	2	2	2	3
Охорона дикої природи	2	1	2	3	3	-	2
Збереження видів та генетичного різноманіття	1	2	1	1	1	2	1
Підтримка стабільності довкілля	2	1	1	-	1	2	1
Охорона специфічних природних/культурних особливостей	-	-	2	1	3	1	3
Туризм та рекреація	-	2	1	1	3	2	3
Освіта	-	-	2	2	2	2	3
Стійке використання природних ресурсів	-	3	3	-	2	2	1
Збереження традиційного культурного середовища	-	-	-	-	-	1	2

Примітка: 1- первинні; 2- вторинні; 3- потенційно можливі; - - невластиві.

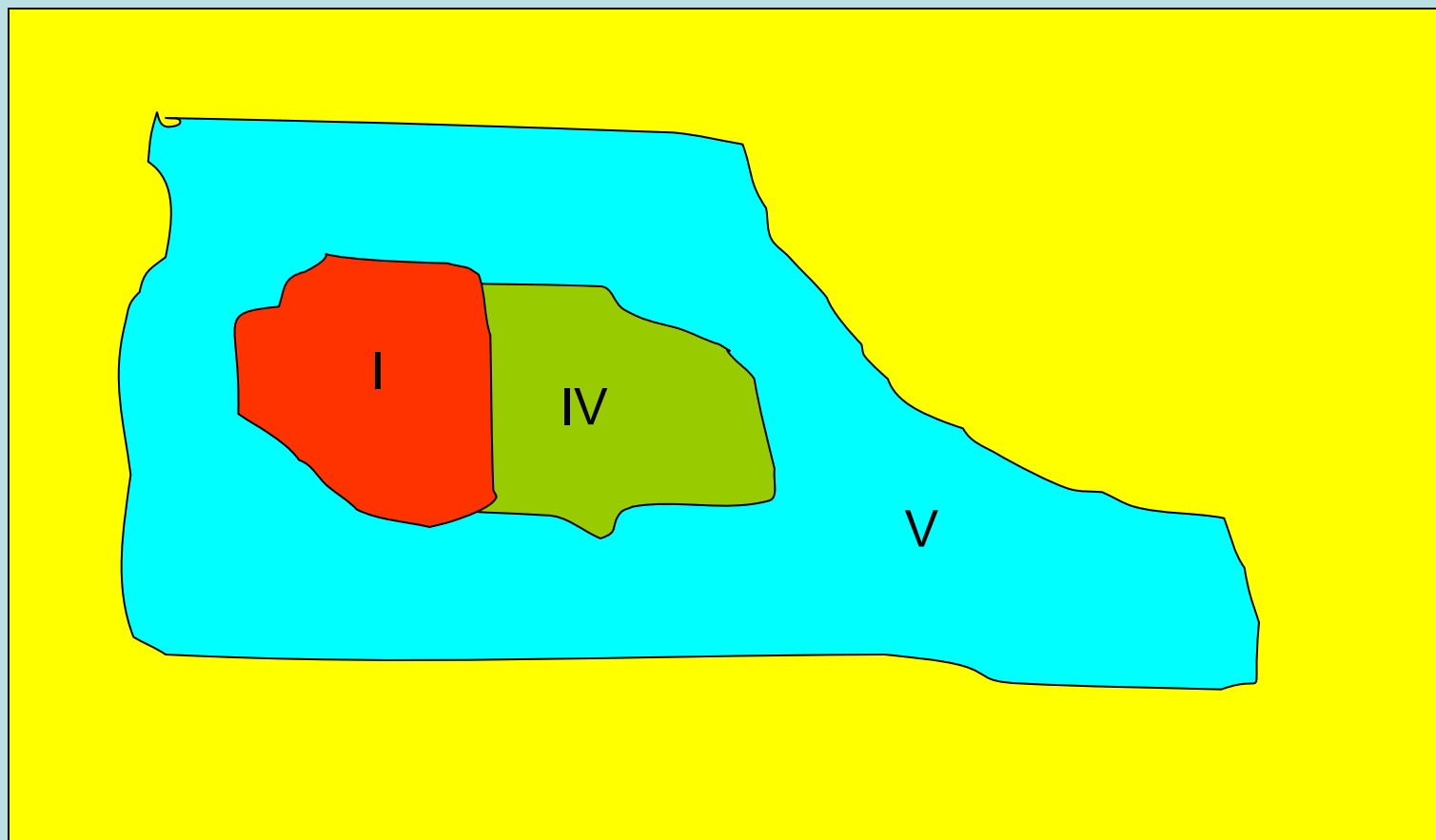
Ступінь антропогенної зміни екосистем в різних природно-заповідних категоріях

Відносна площа природно-заповідних територій світу

Категорія	% від загальної кількості	% від загальної площі	Середня площа, км ²
I	17	14	224
II	11	30	1183
III	7	1	91
IV	37	19	220
V	18	8	190
VI	10	27	1243

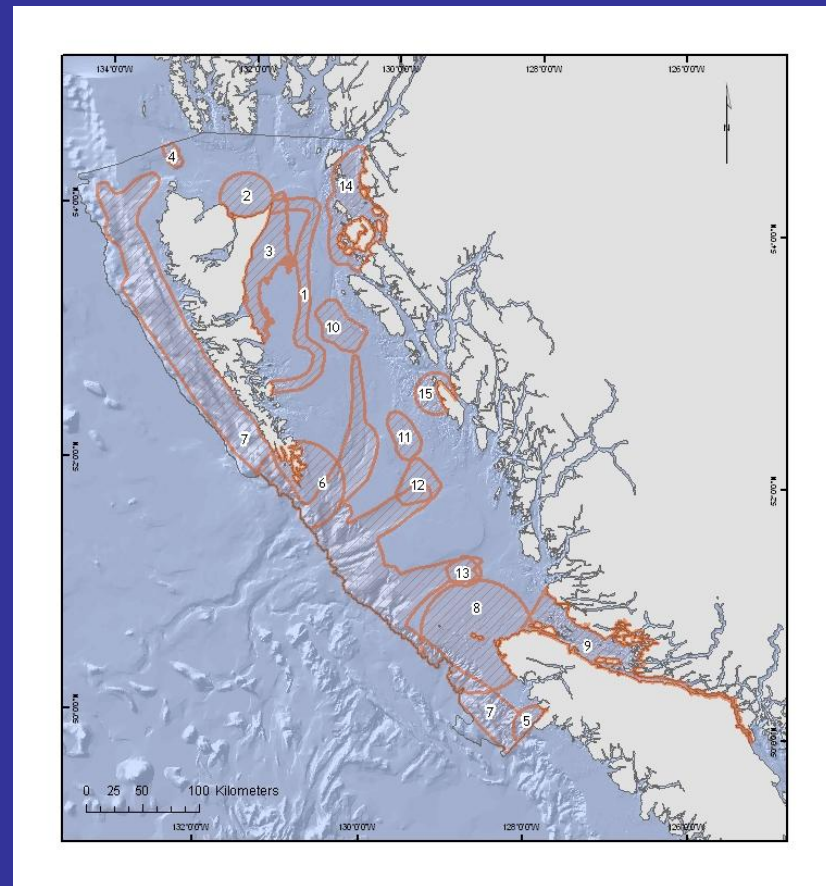
Досить часто національні категорії не відповідають міжнародній класифікації. Міжнародна система служить для того, щоб природоохоронці всього світу говорили однією мовою.

Часто природно-заповідні території переходять одна в одну.

Мережі ПТ

- Окремі природоохоронні території можуть об'єднуватися в мережу.
- «Зв'язком» між ПТ можуть виступати:
 - спільна ціль;
 - загальне управління;
 - біофізичні зв'язки завдяки розосередженню, міграції або коридорам.

Запропонована мережа екологічно та біологічно значущих територій у Британській Колумбії, Канада.

Джерело: Glen Jamieson.

Природно-заповідні території не є ізольованими одиницями.

Екологічно, економічно, політично вони пов'язані з навколишніми територіями. Через те вони мають бути залучені до регіонального перспективного планування та менеджменту.

2 основні способи організації природно-заповідних територій

- Державний захист на національному або локальному рівні;
- Придбання землі приватними особами або екологічними організаціями.

Порівняльна характеристика категорій ПЗФ України та IUCN

IUCN	ПЗФ України
Ia Strict Nature Reserve	Природний заповідник
Ib Wilderness Area	-
II National Park	Національний природний парк
III Natural Monument	Пам'ятка природи
IV Habitat/Species Management Area	Заказник
V Protected Landscape/Seascape	Ландшафтний заказник
VI Managed Resource Protected Area	<i>Ліси першої групи, водоохоронні зони</i>
<i>Biosphere reserve</i>	Біосферний заповідник
V	Регіональний ландшафтний парк
V	Заповідне урочище
<i>Zoological-botanical-garden, landscape park.</i>	Штучно створені об'єкти.

Цінності природно-заповідних територій

Важливі для забезпечення сталого розвитку:

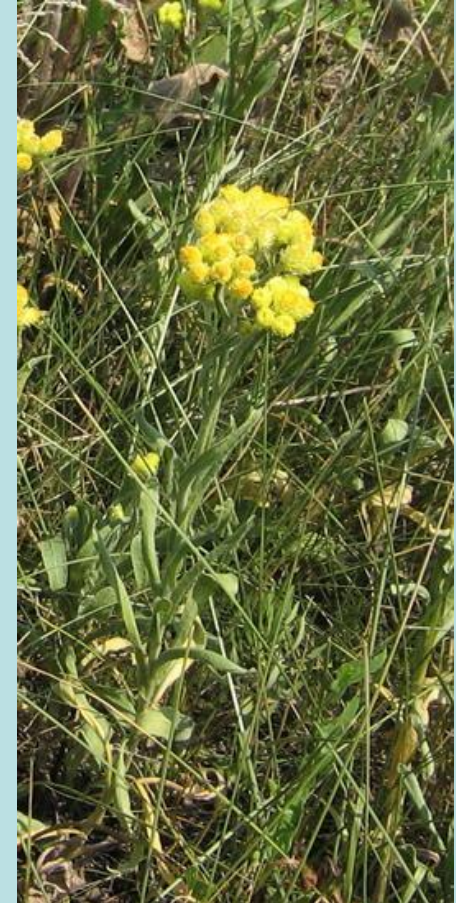
- Охороняють водні ресурси та ґрунти в районах, які характеризуються високою активністю ерозійних процесів, особливо в долинах рік, на вододілах, крутих схилах;
- Регулюють та очищають поверхневі води, охороняючи зволожені території та ліси;

Цінності природно-заповідних територій

Важливі для забезпечення сталого розвитку:

- Охороняють місцеве населення від антропогенно-спричинених природних катастроф шляхом збереження водозахисних лісів, мангрових заростів, узбережних зволжених територій та ін.;
- підтримують природні ресурси та види, що важливі для фармакології;

Цінності природно-заповідних територій

Важливі для забезпечення сталого розвитку:

- Оберігають види та популяції, які характеризуються високою вразливістю щодо людського втручання;
- Зберігають місця, важливі для живлення, розмноження та міграції дикої фауни;
- Прибуткові для місцевої економіки завдяки туризму та рекреації.

Дякую за увагу

Davey A.G. National System
Planning for Protected areas / World
Commission on Protected Areas, Best
Practice Protected Area Guidelines
Series №1 (Series Editor: Adrian
Phillips).- IUCN – The World
Conservation Union, 1998.- 71p.

